

Муниципальное бюджетное общеобразовательное учреждение
«Паспартинская средняя общеобразовательная школа им. А.Г. Калкина»

Рассмотрено на заседании МО учителей начальных классов Протокол № 1 от «26» 08. 2022 г. Руководитель МО <u>Мад</u> Кадранова В.И.	Согласовано: Заместитель директора по УВР <u>Уханова Л.В.</u> «26» 08.2022 г.	Утверждаю: Директор школы <u>Байжигитов А.В.</u> Приказ № 1 от «27» 08.2022 г. Протокол № 1 педагогического совета

**Рабочая программа
по литературалык кычырыш (Литературное чтение (алтайском языке))
для 2 класса
Срок реализации программы: 2022-2023 учебный год**

Составитель программы: учитель начальных классов
Язарова Н.М.

с. Паспарга, 2022 г.

Жаргамал сөс

Экинчи класста литературалык кычырыштын урокторын өткүрери аайынча методика ууламжылар ФГОС – тын некектелерине тайанып тургузылган. «Литературалык кычырышла иштеер программалар» аайынча жыл туркунына предметти өткүрерине 68 час берилет (неделеде 2 час).

Ўредү бичикте чүмдемелдер 2-чи класстын үренчиктерине келишкедий 10 бөлүктөн турат. «Жүрүмнин жолы – эн артык үредү», «Күс», «Калыктын оос чүмделгези», «Алтайым, албатым, түүкибис», «Кыш», «Төрөл жеримнин ар – бүткени, ан – кужы», «Ырыс эрчимдү иште», «Жас», «Өскө калыктардын литературазынан», «Жай».

Кажы ла бөлүкти үренип баштаар тушта, берилген эпиграфла иштеер, сонында темаларды үренгенде, ого база катап аяру эдерге жараар. Кажы ла четвертьте бир часты класста эмес кычыраына берер.

2 класста «Литературалык кычырыш» деп предметтин методика төзөлгөзи

2 класста «Литературалык кычырыш» деп предметтин төс амадузы – үренчиктерди кееркедим литература ажыра, чүмдемелде айдылган керектерди ле ондогы геройлордын кылык – жанын, эткен керектерин жүрегине жуук алып, бойынын кылык – жаныла түнейлеп, келер өйдө жаман ла жакшы керектерди ылгаштырып билер, Төрөлин эрчимдү сүүген ле корыган улус тазыктыраы. Чүмдемелди кычырып тура, үренчик мындый суракка каруу алар: «Менин төрөлим Алтай, төрөл ороонымда элимнин жүрүми жаранзын деп, келер өйдө мен кандый кижии болор учурлу?»

Берилген предмет 2 класстын үренчиктерин кееркедим чүмдемелдерле айдылганын терен ондоп, шүүп, кажы ла болуп турган керектерди бойы ажыра өткүрип, оны жакшы жаны жаар эбиртер улус таскадарына ууламжылаар. «Литературалык кычырыштын» урокторында жүрүмге таскадарына (воспитательная работа) учурлаган иштер кажы ла урокто өткүрилер учурлу. Баштамы класстарды божодып жаткан үренчик бойын алтай кижии деп билип, өскө калыктардан незиле аныланып турганын сүреен жакшы ондоп алар учурлу.

ФГОС - тын некектелериле, үренчиктерди алган билгирлерди жүрүминде тузаланып билерине үредип салары.

Кычыларынын технологиязы

2 – чи класстын үренчиктери чокым, јарт көндүрө, бойында эмезе үнле тыныда текстте токтой түжер темдектерди көргүзип, кычыларына үренет.

1 бөлүк. Кычырдан озо текстле иштеери.

1. Текстте не керегинде айдылганын озолондыра айдары (антиципация). Мында үредүчи башка – башка эп – аргалар тuzаланып (күү, журук, куучын ажыра), үренчик текстле баштапкы катап таныжарда, кандый күүн – санаага келгени керегинде куучын өткүрип јат. Кычырдан озо текст не керегинде болоры аайынча айтканы тексттин содержаниезине (ондайына) келижип турган ба, јок по деп көрөр.
1. Текстти катап кычылары.

Бүткүл текстти эмезе онын кандый бир үзүгин такпазынан ондо не керегинде айдылганын көгүске алып кычырар. Башка – башка эп – аргалар тuzаланып, текстти ылгаар: текст ажыра авторло куучын өткүрип, кычырганын јартап (комментирование), түлкүүр сөстөр талдап, кычырганы аайынча куучын өткүрер. Тексттин кажы ла бөлүгине сурак тургузар.

2. Бүткүл текст аайынча куучын өткүрери.

Кычырганы аайынча бириктире айдып, сурактар тургузып, ологго каруу берер. Керекту учуралдарда текстке баштанып, онон темдектер табып, чокым, јарт кычырып, бойынын каруузын керелеер.

3 бөлүк. Текстти кычырган кийнинде өткүрер иштер.

1. Тексттин учуры аайынча куучын өткүрери.

Бүткүл классла кычырганы аайынча куучын өткүрер, кажы ла үренчикке текст аайынча нени сананып турганын чыгара айдар арга берер. Автордын көрүм – шүүлтези (позиция) ле үренчиктин (кычыраачынын) көрүм –шүүлтези келижип турган ба, јок по деп көрөр. Тексттин төс шүүлтезин чокымдап чыгарар.

2. Бичиичиле таныжары.

Ўредүчи бичиичинин жүрүми керегинде куучындап, балдардын жажына келижип турган бичиктерди үренчиктерге көргүзөр.

3. Чүмдемелдин бажалыгыла, журугыла иштеери.

Чүмдемелдин ады содержаниезине келижип турган ба, жок по, ненин учун анайда адалганы керегинде куучындажар.

4. **Жайаандык иш өткүрери.**

Ўренчиктердин кычыраачы ченемелине тайанып, олордын жайаанын ачар иш өткүрер. Жайаандык иштерге геройдын адынан куучындаары, текстти онон ары улартары, текстте керектин ээчий – деечий турганын солып, онон улам не болгонын бойы чүмдеп куучындаары, чүмдемелге журук жураары ла о.о. иштер кирет.

2 – чи класста текстти ылгаары

2 – чи класста текстти ылгап тура, үренчиктер чүмдемелде берилген төс герой ло ондо өдүп турган керектер керегинде бичиичинин бойынын көрүм – шүүлтезин чыгара айдарына үренип жат. Мыны чыгара айдарга үренчиктер текстте не керегинде айдылганын көгүске алып, такпазынан шиндеген бүдүмдү кычырышла кычырар учурлу. Текст ажыра авторло диалог өткүрип, ылгаганы једимдү. Мындый иш эки бөлүктен турат: 1 – текстти кычырардан озо иш, 2 – текстти кычырып тура иш. Баштапкы бөлүкте үренчиктерге мындый амаду тургузар: «Текстти кычырала, авторло орток куучын (диалог) өткүрип, кычырардан озо айтканысты көрөрис». Экинчи бөлүкте текстле баштапкы катап танышкан кийинде, экинчи катап кычырып жадала, такпазынан кычырып, авторло орток куучын канайда төзөлөрин көргүзөр.

Текстти кычырып тура, авторло орток куучын өткүреринин аайы:

1. Тексттен автордын чике тургускан ла чике эмес тургускан сурактарын табар.
2. Ўренчиктердин чүмдемел жайаанын камызар: берилген үзүкте эмезе бүткүл текстте айдылганы мынан ары канайдар, керек неле божоор?
3. Кычырып тура, үренчиктер авторго бойлоры сурак тургузар. Мындый сурактардын каруузы, кыйалтазы јоктон, текстте болуп јат, је ол каруулар чикезинче берилбей, бүткүл тексттин содержаниезинде салынат: Эмди не боло берер? Ненин учун андый болор? Оны канайда јартаар? Ол кем?...

4. Бу көдүрилген сурактарга карууны үренчиктер база ок текстти кычырардан озо берип, онон ары текстти кычырып, ондо айдылганыла түйейлеп көрүп жат.

2 класста кычырарынын урокторында ФГОС – тын некелтелериле үредүде жаны једимдердин турулталары

Личностный турулталар:

- 1) бойынын Төрөли, онын түүкизи, алтай албаты учун оморкооры, баалаар ууламјыларын билери;
- 2) литературный чүмдемелдердин эп – аргаларынын болужыла ар - бүткеннин, улустын, культуранын, кудайга бүдеринин бирлигине текши көрүмдү болуп чыдаары;
- 3) эстетикалык күүнин таскадары, јурамал литературанын чүмдемелдерин угар ла эске үренер төзөгөзине тайанып, сезимдер таскадары;
- 4) бойын тудунып билер, јакшы күүнзеер, улуска килеер, кожо санааркаар сезимин темиктирер;
- 5) өскө улустын күүн – санаазын, түүкизин, культуразын тоорына үренери, башка укту улусла тен – тай јүрери;
- 6) школдын јүрүминин, өмөлигинин ортодо иштеер темигүлер алары;
- 7) үредүге ууламјылаары;
- 8) блааш – тартышту учуралда эп таап билери, литературный чүмдемелдин геройынын керегин ле бойынын керегин түндеп билери;
- 9) чүмдемел ишле јилбиркеери, су – кадык јүрүмге ууламјы алары.

Метапредметный турулталар:

- 1) үредүнин амадузын тургузып, оны бодоор эп- арга бедиреерин билип алары;
- 2) јайаан ла бедиреер кептү иштин эп- аргаларын табары;

- 3) амадузына ла айалгазына келиштире үредү эдилгелерди пландап билери, артык эп- аргаларды темдектеери;
- 4) үредү иштин једикпестерин табары;
- 5) бичиктер керегинде темдек- символ эп – аргалар тузаланганы;
- 6) коммуникативный ла познавательный амадуларды бодоорго тилдин артык эп- аргаларын тузаланганы;
- 7) сөзликтерден, справочниктерден үредү јетирү табарында башка – башка эп – аргалар тузаланганы;
- 8) речевой айдынышты чын тургусканы;
- 9) түндештирү, анализ, синтез, такып көрөри, шылтак колбу деп эдилгелер эдип билери;
- 10) коштой кижини угуп билери, диалог тургузары;
- 11) кожо иштеер иште јөптөжип билери, бой – бойына темдек тургузары, бирлик амадулар тургузары;
- 12) блааш – тартышты эки де јанынын јилбүүлерин керекке алып бодоорго белени.

Предметный турулталар:

- 1) литератураны телекейлик ле национальный культуранын кебери, јанжыгуларды корыыр эп- арга деп ондооры;
- 2) кычыларынын учуры кижинин бойынын өзүми деп ондооры. Төрөл, улус, айландыра ар - бүткен, культура, јакшы, јаман, најылык, чындык керегинде ондомолдор билип алганы;
- 3) тилдин текши темигүзин билери: тыныда үнле, үн чыгарбай алдында кычылары, кееркедим тексттин эн јенил эп – аргаларын билери;
- 4) кычыларынын башка – башка бүдүмдерин тузаланары (учурлу, талдаш, бедиреш кептү); тексттин ылгамалында туружары, геройлордын кылык – јанын баалаары;

- 5) танынан бойы јилбиркеп турган литератураны талдап алары, ондоорго ло толо јетирү аларга справочниктер тузаланары;
- 6) тексттердин ылгамалын эдери: шылтагын, төс шүүлтезин табар, текстти бөлүктерге бөлиир, бажалыктаар, тегин план тургузар, текстке јуук куучындаар;
- 7) башка – башка кептү тексттерле иштеп билер, билим, үредү ле јурамал кептү чүмдемелдердин анылу башказын табар. Праактикалык кеминде бичиир тилин темиктирери (куучындаары – ондый ок текст тургузып бичиир, рассуждение – суракка бичип каруу берери, јурамал – геройдын јурамалын бичиир). Кычырганын чүмдемелге отзыв бичиир;
- 8) Кееркедим – јайаан келтейин темиктирери, чүмдемелге тайанып, јурукка тайанып, бойы текст тургузарын билери.

2- чи класстын үренчиктеринин билгирлери

Үренчиктер билер учурлу:

- текстти бүткүл сөстөрлө 1 минутта 60 сөстөн тыныда чокым – јарт кычырып;
- јаан эмес тексттерди үн чыгарбай бойында 1 минутта 70 сөстөн кычырып;
- кычырган произведениени берилген план аайынча толо куучындап;
- эске үренер 8-10 чүмдемел (ол того кирер: үлгерлер, алкыш сөстөр, тооломоштор, модор сөстөр, сөөктор керегинде сөгүштер);
- чүмдемелде геройдын эткен керектери, кылык – јаны керегинде бойынын шүүлтезин айдып;
- башка – башка тексттерде төс геройлордын кылык – јанын түнейлештирип;
- программада эске үренерге белен үлгерлерди чокым – јарт үнле көргүзип эске айдып;

- танынан бичиктин эмезе чүмдемелдин адын, авторын билип ле айдып;
- сөзликтерле, онын до өскө керектү бичиктерле тузаланып.

Литературалык кычырыш

Класс 2

Ўредүчи Язарова Н.М.

Ўредүлик планла

Ончо 68 час; неделеде 2 час.

Ченелте иш 3

Тайборина Н.Б. Литературалык кычырышла иштеер программалар (1-4 класс)/ Горно-Алтайск, 2012

Уренер бичик Тайборина Н.Б., Барантаева М.А., Тадырова А.Б. Литературалык кычырыш. 2 класс-Горно-Алтайск, 2014

Тематикалык план

№	Уроктын темазы	час. тоо зы	өдөр өйи	
			план	факт
1	К. Э. Тепуков. Билгирдин күни.	1	2.09	
2	Бөлүккө таныжары. М. В. Мундус- Эдоков. Ўренчиктерге	1	6.09	
3	К. Э. Тепуков керегинде. К. Э. Тепуков. Түш <i>Чүмдемелдин төс геройы.</i>	1	09.09	
4	К. Э. Тепуков. Мен малчынын уулы	1	13.09	
5	А. Я. Ередеев. Пенал. <i>Чүмдемелдерге план тургузары</i>	1	16.09	
6	А. В. Тозыяков. Оок балдарга	1	20.09	
7	Ўренип бичиир чүмдемел иш: «Jaаназам,кем болорым»	1	23.09	
8	Бөлүккө таныжары. А. Адаров. Күски салкын. <i>Эпитет</i>	1	27.09	
9	С. Манитов. Күс («Арана» деп повестьтен алган үзүк)	1	30.09	
10	Э. Тоюшев. Куран ай. Л.Кокышев. Күс	1	04.10	
11	И. Б. Шинжин. Уулынын ырызы	1	07.10	
12	Бөлүккө таныштырары. Алтай албатынын кожондору. Алкыш сөстөр	1	11.10	
13	Укаа ла кеп сөстөр. Табышкактар	1	14.10	

14	Модор сөстөр. Тас, тас, таракай... Кайчы, кайчы калт этти! Поэттердин бичиген модорлоры. К.Кошев. « Арал кара таралду...», « Арбын арба...»	1	18.10	
15	Керик бака. <i>Диалог</i>	1	21.10	
16	Чай ла сымда. Жалку карындаштар	1	25.10	
17	Куу жарын. Түлкүүр сөстөр Сооҗын. Ийнек ле ан	1	28.10	
18	Класста эмес кычырары	1	08.11	
19	Түлкү лет турна (орус калыктын чөрчөги)	1	11.11	
20	Айу ла көрүк (хакас чөрчөк)	1	15.11	
21	Чычкан ла булан (якут калыктын чөрчөги)	1	18.11	
22	Жокту өбөгөн кастын эдин үлегени (татар калыктын чөрчөги)	1	22.11	
23	Не баалу? (осетин чөрчөк)	1	25.11	
24	Бөдүкле таныштырары. А. Адаров. Албатым	1	29.11	
25	В. И. Соёнов. Алтай јерис. Түүкибис	1	02.12	
26	С. С. Суразаков. П. В. Кучияктын јүрүминен. П. Кучияк. Јаны Алтай. <i>Түндештирү</i>	1	06.12	
27	И.В.Шодоев Школдо («Баштапкы алтамдар» деп повестьтен алган үзүк)	1	09.12	
28	Текстти бөлүктерге бөлири, план тургузары И.В.Шодоевтин «Школдо» («Баштапкы алтамдар» деп повестьтен алган үзүк) деп куучыннын төс геройы, онын сүр кебери	1	13.12	
29	В. П. Ойношев. Тодоштор	1	16.12	
30	А. Я. Ередеев Кой жыл керегинде јетирү. Алтай жылтоолош	1	20.12	
31	А. Я. Ередеев Кара калаш	1	23.12	
32	Ўренип бичиир чүмдемел иш: «Алыс та болзо, јерим бар, Ас та болзо, албатым бар»	1	27.12	

33	Класста эмес кычыралары	1	13.01	
34	Бөлүккө таныжары. Б. Суркашев. Кыш түжет	1	17.01	
35	Ж.М. Кыдыев. Жылдык өбөгөннин ус балдары (чөрчөк) <i>Планды эки эп аркала тургузары</i>	1	20.01	
36	Э.М. Палкин. Тийин. К.Э. Тепуков. Соок-Таадакка Самара. <i>Чүмдемелдердин</i> темазы	1	24.01	
37	Б. Канарин. Учурал	1	27.01	
38	А.Я.Ередеев Көктийек	1	31.01	
39	К.Э.Тепуков. Боро үкү	1	03.02	
40	А.Я.Ередеев. Токпок жаак	1	07.02	
41	И.П.Кочеев. Кичинек биледе.(«Шулмузак» деп куучыннан алган үзүктөр)	1	10.02	
42	И.П.Кочеев. Пыйма өдүктү куш	1	14.02	
43	Ж.М.Кыдыев. Кара агаш ортозында.	1	17.02	
44	К.Ч.Төлөсөв. Ирбис	1	21.02	
45	Тенеринин текези (албатынын куучынынан)	1	24.02	
46	Класста эмес кычыралары	1	28.02	
47	Бөлүккө таныжары. А.О.Адаров. Ишмекчи кижилер	1	03.03	
48	С.С.Суразаков. Картаев Мызайдын ийттери	1	07.03	
49	Ч.А.Чунижеков. Ырыс эрчимдүү иштери	1	10.03	
50	К.Э.Тепуков. Куштардын өштүзү ле наязы	1	14.03	
51	А.Я. Ередеев. Малтага мак! Баштапкы болуш	1	17.03	
52	Т.Б.Шинжин. Кижилер сүмелүү	1	21.03	
53	Проект: «Төрөл журтымнын жарлу улусу»	1	24.03	

54	Бөлүккө таныжары. П.Т.Самык. Жас келгени	1	04.04	
55	К.Ч. Төлөсөв. Жастын темдеги	1	07.04	
56	А.О.Адаров. Эне. Э.Палкин. Эне. <i>Уйгааштыру</i>	1	11.04	
57	И.Б.Шинжин. Үредүчи ле менин энем	1	14.04	
58	Ч.А.Чунижеков. Эне	1	18.04	
59	Л.В.Кокышев. Балдардын манырлап жүргени	1	21.04	
60	Ю.М. Кыдыев. Жаланда. Л.В.Кокышев. Тааннын балазы	1	25.04	
61	А.Я.Ередеев. Адарунын кожоны. Ш.П.Шатинов.Жас	1	28.04	
62	А.С.Пушкин.Кыш	1	02.05	
63	А.П.Гайдар. Уйат	1	05.05	
64	Л.Н.Толстой. Ёж ло койон. <i>Басня- литературалык жанр</i>	1	16.05	
65	Ш.Перро. Золушка	1	19.05	
66	Бөлүккө таныжары. Э.М.Палкин. Жай келди	1	23.05	
67	К.Д.Кошев. Најылык. К.Э.Тепуков.Жай	1	26.05	
68	А.Я.Ередеев. Аргымак.Сочинение «Сакылталу жай келди!»	1	30.05	

Тузаланар литература

Уредучиге	Уренчикке
1. Тайборина Н.Б. Литературалык кычырышла иштеер программалар (1-4 класс).- Горно-Алтайск, 2012 2. Федеральный государственный стандарт начального общего образования. – М., 2011 3. Федеральный государственный стандарт основного общего образования. – М., 2011 4. Фундаментальное ядро содержания общего образования. 5. Концепция духовно-нравственного развития и воспитания личности гражданина России. 6. Тайборина Н.Б., Тадырова А.Б. Литературалык кычырыштын урукторын откурери аайынча методика ууламжылар (үредүчиге керектү методикалык пособие). – Горно-Алтайск, 2012	Литературалык кычырыш. 2 класс

Тематикалык планды түзөдөр лист

Урокты өткүргөн өй	Уроктын темазы	Түзөдөлгөн шылтак	Түзөдөлгөн эп-арга	Директордын уреду-таскамал аайынча ордынчызыла жөптөжү

**ДОКУМЕНТ ПОДПИСАН
ЭЛЕКТРОННОЙ ПОДПИСЬЮ**

СВЕДЕНИЯ О СЕРТИФИКАТЕ ЭП

Сертификат 327766045235508045123579633876966067016845890639

Владелец Байжигитов Айдар Владимирович

Действителен с 02.10.2023 по 01.10.2024